

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

МАТЕРІАЛИ
та програма

V Всеукраїнської міжвузівської
науково-технічної конференції
(м. Суми, 17–20 квітня 2018 р.)

Суми
Сумський державний університет
2018

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

Пеньковська Л. В., аспірант; Скляр В. Г., професор, Сумський НАУ, м. Суми

Цілющі трави завжди привертали до себе увагу людини. Понад 12 тисяч видів рослин використовуються в науковій і народній медицині. Незважаючи на широке поширення промислових посадок лікарських рослин, вони не можуть забезпечити потреби фармацевтичної промисловості, тому особливе значення має раціональне використання їх природних популяцій, дотримання правил експлуатації і охорони [5, с. 7].

Дикорослі рослини складають фонд вичерпаних поновлюваних природних ресурсів держави. Вони представляють екологічну, господарську, наукову-дослідницьку, оздоровчу, рекреаційну цінність. Сировина дикорослих рослин використовується в різних галузях народного господарства. Всяке використання ресурсів повинне бути раціональним, науково обґрунтованим, поєднуватися із заходами їх відновлення й охорони [2].

Основні положення нормативно – правового регулювання щодо використання, відновлення і збереження ресурсів фітотерапевтичних видів України відображено у розроблених нормативно-правових актах: Законі України «Про рослинний світ», Інструкції «Про порядок встановлення нормативів спеціального використання природних рослинних ресурсів» (Наказ Мінекоресурсів); Порядку ведення державного обліку і кадастру рослинного світу (Постанова КМУ) тощо.

Головне джерело заготівлі дикорослих лікарських рослин - земельні угіддя із збереженою природною, напівприродною і похідною від них рослинністю, а також ділянки культивованої рослинності. У зв'язку з постійним рекреаційним перевантаженням лісів, особливо тих, що знаходяться поблизу населених пунктів, інтенсифікацією лісового господарства, негативним впливом господарської діяльності людини, необізнаністю з правилами заготівлі приватних заготівельників запаси плодово-ягідних і лікарських рослин останнім часом зменшуються [2, 4].

Збереження видів у природних середовищах існування та місцях зростання має здійснюватися по всій території України, незалежно від природоохоронного статусу земельної ділянки. У зв'язку з цим, необхідно удосконалити національне законодавство щодо збереження і невиснажливого використання видів, забезпечення контролю за його дотриманням на землях користувачів та власників з різною формою власності [2].

Вивчення біорізноманіття, стану популяцій та запасів лікарських рослин є актуальним питанням і для Сумської області. Такі дослідження зараз проводяться у різних її районах і, зокрема, - у Ямпільському. За результатами досліджень, проведених у 2017 році, встановлено, що до числа

найбільш поширених лікарських рослин у цьому районі належать *Convallaria majalis* L., *Thymus serpyllum* L., *Hypericum perforatum* L., *Plantago major* L.

Протягом вегетаційного періоду найбільш детально було вивчено стан популяцій *Convallaria majalis* L. Дослідженням було охоплено вісім ценопопуляцій, що зростають у різних лісорослинних умовах: в соснових лісах, сосново-дубових, дубових, а також на узліссях. Особлива увага була приділена встановленню онтогенетичної структури популяцій *C. Majalis* L.

При розробці теоретичних основ екологічного моніторингу потрібні глибші знання популяційного життя лікарських рослин, що неможливо без використання популяційно-онтогенетичного підходу до вивчення популяцій, без детального опису онтогенезу особин [5].

Аналіз онтогенетичної структури є однією з найважливіших характеристик ценопопуляцій, оскільки вона відображає структурно – функціональний стан популяцій у конкретних екологічних умовах. Від онтогенетичної структури ценопопуляції залежить стійкість її існування у фітоценозі [3].

З'ясовано, що за класифікацією Т. О. Работнова більшість з них належить до категорії нормальних популяцій.

Дослідження онтогенетичної структури *C. Majalis* L. у межах досліджуваного регіону показало, що характерною ознакою ценопопуляцій є різноманітність онтогенетичних станів (описано дев'ять онтогенетичних станів).

Повна комплексна оцінка особливостей онтогенетичної структури досліджуваних популяцій, проведена з використанням спеціалізованих програмних комплексів та загальноприйнятих методичних підходів показала, що популяції властиві відновлювальні процеси та швидке поширення по лісовим масивам [1].

Список літератури:

1. Злобин Ю. А. Популяции редких видов растений: теоретические основы и методика изучения: монография / Ю. А. Злобин, В. Г. Складар, А. А. Клименко. – Сумы : Университ. кн., 2013. – 439 с.
2. Кисличенко В. С. Ресурсознавство лікарських рослин. Посібник для студентів спеціальності «Фармація» / Кисличенко В. С., Ленчик Л. В., Новосел О. М., Кузнецова В. Ю. – Харків : Вид-во НФаУ, 2015. – 136 с.
3. Мінарченко В. М. Атлас лікарських рослин України (хорологія, ресурси та охорона) / В. М. Мінарченко, І. А. Тимченко. – Київ : Фітосоціоцентр, 2002. – 172 с.
4. Мовчан Я. І. Збереження біорізноманіття України : Друга національна доповідь / Я. І. Мовчан, Ю. Р. Шеляг-Сосонко (заг. ред.). – Київ : Хімджест, 2003. – 110 с.
5. Онтогенетический атлас лекарственных растений: научное издание / отв. ред. Л. А. Жукова. – Йошкар-Ола : МарГУ, 2000. – Т. 2. – 268 с.